

SPECIALIZUOTOS KOMPLEKSNĖS PAGALBOS TEIKIMO SMURTA ARTIMOJE APLINKOJE PATYRUSIOMS MOTERIMS, TURINČIOMS KLAUSOS / REGOS NEGALIĄ, MODELIS

Paraiškos numeris: K1-O3-PK-D-038

Partneriai:

Lietuvos moterų lobistinė organizacija
Viešoji įstaiga Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centras
Moterų teisių asociacija
Tauragės moters užimtumo ir informacijos centras
Moterų veiklos inovacijų centras

Autoriai:

Jurgita Cinskienė, Kretingos moterų informacijos ir mokymo centras
Rita Grigalienė, Tauragės moters užimtumo ir informacijos centras
Salomėja Jasudienė, Moterų veiklos inovacijų centras

Iceland
Liechtenstein
Norway

**Active
citizens fund**

Lietuvos Respublikos
socialinės apsaugos
ir darbo ministerija

Turinys

Įvadas	3
1. Smurtą artimoje aplinkoje patyrusi moteris su klausos negalia	6
2. Smurtą artimoje aplinkoje patyrusi moteris su regos negalia	6
3. SKPC teikiamo pagalbos smurtą artimoje aplinkoje patyrusioms moterims su klausos / regos negalia prieinamumas	7
4. Informacijos apie smurtą artimoje aplinkoje patyrusią moterį su klausos / regos negalia šaltiniai	8
5. SKPC pagalba smurtą artimoje aplinkoje patyrusiai moteriai su klausos / regos negalia	10
5.1. Bendravimo su smurtą artimoje aplinkoje patyrusia moterimi su klausos / regos negalia ypatumai	10
5.2. Informavimas	12
5.3. Konsultavimas	15
5.4. Veiksmų ir pagalbos priemonių plano sudarymas	15
5.5. Pažymų ir kitų dokumentų parengimas	16
5.6. Tarpininkavimas	17
5.7. Palydėjimas	17
5.8. Psichologo pagalba	18
5.9. Teisininko pagalba	19
1 priedas. Teksto rengimas lengvai suprantama kalba	21
2 priedas. Naudingi kontaktai	26
3 priedas. SKPC pagalbos smurtą artimoje aplinkoje patyrusiai moteriai su klausos / regos negalia organizavimo schema	28

Įvadas

Prieš dešimtmetį įsigaliojęs LR Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas suteikė pagrindą valstybės garantuojamos pagalbos teikimo smurtą artimoje aplinkoje patyrusioms moterims sistemos kūrimui. Tačiau apie pagalbos teikimo užtikrinimą smurtą artimoje aplinkoje patyrusioms moterims, turinčioms negalią, pradėta kalbėti tik prieš kelerius metus.

2020–2025 m. Europos komisijos Nusikaltimų aukų teisių strategijoje¹ pažymima, kad būtina gerinti pagalbos teikimą labiausiai pažeidžiamoms nusikaltimų aukoms, pabrėžiant, kad asmenų, turinčių negalią, viktimizacija yra prioritetas, reikalaujantis nuoseklaus viktimologinės situacijos įvertinimo. Tyrimai rodo, kad moterys, turinčios negalią, palyginus su kitomis moterimis, žymiai dažniau patiria smurtą artimoje aplinkoje. Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijoje² pripažįstama, „kad neįgalioms moterims ir mergaitėms tiek namuose, tiek už namų ribų dažnai kyla didesnis smurto, sužalojimų ar prievartos pavojus, taip pat pavojus susidurti su atsainiu ar aplaidžiu požiūriu, netinkamu elgesiu ar išnaudojimu“. Europos Parlamento³ rezoliucijoje dėl neįgalių moterų padėties Europos Sąjungoje teigiama, kad „neįgalios moterys tris kartus dažniau negu kitos moterys patiria smurtą“. Net 34 proc. sveikatos problemų ar negalią turinčių moterų yra patyrusios fizinį ar seksualinį savo partnerio smurtą.

2018 m. Lietuvos neįgaliųjų draugija atliko mergaičių nuo 14 metų amžiaus ir moterų, turinčių negalią, apklausą „Neįgaliųjų moterų padėties analizė, įvertinant Jungtinių Tautų Neįgaliųjų teisių konvencijos nuostatų įgyvendinimą Lietuvoje“⁴, kurios duomenimis, 39,3 proc. mergaičių ir 32,1 proc. moterų nurodė patyrusios psichologinį smurtą, 23,4 proc. mergaičių ir 20,9 proc. moterų – fizinį smurtą, 5,9 proc. – seksualinį smurtą, 17,9 proc. negalėjo ar nenorėjo atsakyti į klausimą. Pastebėta, kad mergaitės ir moterys, turinčios negalią, tiek palyginus su berniukais ir vyrais, turinčiais negalią, tiek su kitomis mergaitėmis ir moterimis, turi didesnę riziką patirti smurtą dėl ilgalaikio priklausymo nuo kitų asmenų pagalbos ir jų atžvilgiu smurtaujančių asmenų tikėjimo, kad jų nusikaltimas nebus atskleistas, todėl jie nebus nubausti.

2019 m. Moterų informacijos centro užsakymu atliktas kokybinis tyrimas „Smurtas artimoje aplinkoje: prevencija, apsauga, pagalba, bendradarbiavimas“⁵ parodė, kad smurtą artimoje aplinkoje patiriančios moterys, turinčios negalią, yra izoliuotos nuo informacijos ir pagalbos, nes dažnai kenčia nuo jas prižiūrinčių artimųjų smurto. Pastebėta, kad smurtą artimoje aplinkoje patiriančioms moterims, turinčioms negalią, pagalba teikiama bendra tvarka, neatsižvelgiant į specialius jų poreikius; Neįgaliųjų reikalų departamentas, savivaldybės, neįgaliųjų interesus atstovaujanti nevyriausybinė organizacija neturi programų, skirtų smurto artimoje aplinkoje įveikimui.

¹ Uscila R. 2020. Smurtas artimoje aplinkoje: negalią turinčių nukentėjusiųjų situacijos įvertinimas. *Pedagogika*, t. 138, Nr. 2: 175–192. <https://ejournals.vdu.lt/index.php/Pedagogika/article/view/1888/1347>

² Jungtinių tautų neįgaliųjų teisių konvencija ir jos fakultatyvinis protokolai. 2006. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TADTAIS.335882>

³ Europos Parlamentas. 2007. Europos Parlamento rezoliucija dėl neįgalių moterų padėties Europos Sąjungoje. 2006 m. balandžio 26, Nr. 2006/2277(INI). <https://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2007-0160+0+DOC+XML+V0//LT>

⁴ Neįgaliųjų moterų padėties analizė, įvertinant Jungtinių Tautų Neįgaliųjų teisių konvencijos nuostatų įgyvendinimą Lietuvoje: apklausos rezultatų ataskaita. 2018. Vilnius: Lietuvos neįgaliųjų draugija. <http://www.ndt.lt/wp-content/uploads/Ne%C4%AFgali%C5%B3j%C5%B3-moter%C5%B3-ir-mergai%C4%8Di%C5%B3-ataskaita-Galutin%C4%97-2018.12.17-1.pdf>

⁵ Purvaneckienė, G., Venslovaitė, V., Stonkuvienė, I., Žiliūkaitė, R. 2019. Smurtas artimoje aplinkoje: prevencija, apsauga, pagalba, bendradarbiavimas. [https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/Ataskaita_Smurtas_artimoje_aplinkoje%20-%20kokybinio%20tyrimo%20ataskaita_docx%20\(5\).pdf](https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/Ataskaita_Smurtas_artimoje_aplinkoje%20-%20kokybinio%20tyrimo%20ataskaita_docx%20(5).pdf)

2020 m. prof. R. Uscila atliko viktimologinę Policijos departamento statistinių duomenų analizę⁶, kuri parodė, kad tarp smurto artimoje aplinkoje nusikaltimų aukų asmenys, turintys negalią, sudaro tik 2,7 proc., kai tuo tarpu tarp visų gyventojų - net 9 proc. Smurtas prieš asmenis, turinčius negalią, yra latentiškausias, nes šiuo atveju nukentėjusį ir smurtautoją sieja ne tik šeiminiai ar giminytės santykiai, bet ir faktinė priklausomybė nuo kito asmens. Smurto prieš asmenį, turintį negalią, atveju jėgos ir galios skirtumas išskirtinai didelis, kas sąlygoja visiškai asmens, turinčio negalią, kontrolę ir dominavimą jo atžvilgiu paremtus santykius bei sisteminių smurtą.

Dar daugiau informacijos apie smurto prieš moteris, turinčias negalią, struktūrą suteikia Lietuvos negalios organizacijų forumo 2021 m. atliktas viktimologinis tyrimas⁷, kurio duomenimis 93 proc. moterų, turinčių negalią, yra patyrusios psichologinį smurtą, 84 proc. - fizinį, 68 proc. - ekonominį, 57 proc. – seksualinį. Daugiau kaip 60 proc. nuolat patiria smurtą artimoje aplinkoje, tačiau net trečdalis iš jų į nieką nesikreipė pagalbos, tik 19 proc. apie patiriamą smurtą pranešė policijos pareigūnams.

Projektu „#StabdykDabar!: pagalba nukentėjusiems nuo smurto lyties pagrindu“ siekiama didinti specializuotos kompleksinės pagalbos prieinamumą moterims su klausos/regos negalia, patyrusioms smurtą artimoje aplinkoje.

2021 m. projekto partneriai⁸, siekdami išanalizuoti pagalbos prieinamumą smurtą artimoje aplinkoje patiriančioms moterims, turinčioms klausos/regos negalią, ir identifikuoti esamas problemas, atliko tyrimą, apimantį šiuos etapus:

- Anketinę specialistų, dirbančių apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje, pagalbos ir paslaugų teikimo nukentėjusiems, smurto artimoje aplinkoje prevencijos srityse, apklausą.
- Specialistų, dirbančių apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje, pagalbos ir paslaugų teikimo nukentėjusiems, smurto artimoje aplinkoje prevencijos srityse, interviu fokus grupėje.
- Moterų su klausos/regos negalia, patyrusių smurtą artimoje aplinkoje, interviu.

Pagalbos prieinamumo smurtą artimoje aplinkoje patyrusioms moterims, turinčioms klausos/regos negalią, situacijos analizė išryškino šias problemas:

- Sunku užtikrinti nukentėjusių moterų teisę į teisingumą **de facto**, nes siūlomos priemonės joms nepritaikytos.
- Viena iš svarbiausių priežasčių, dėl kurių nukentėjusios moterys nesikreipia pagalbos, - aukos kaltinimas.
- Vienas iš svarbiausių veiksnių, dėl kurių pagalba nukentėjusioms moterims sunkiai prieinama, - informacijos, atitinkančios jų individualius poreikius, trūkumas.
- Specialistų kompetencijų ir empatijos stoka stipriai demotyvuoja nukentėjusias moteris kreiptis pagalbos.
- Gestų kalbos vertėjai ir neįgaliųjų draugijų specialistai dažniausiai įvardijami kaip vieninteliai galintys suteikti pagalbą specialistai, tačiau jų trūksta.

⁶ Uscila R. 2020. Smurtas artimoje aplinkoje: negalią turinčių nukentėjusiųjų situacijos įvertinimas. *Pedagogika*, t. 138, Nr. 2: 175–192.
<https://ejournals.vdu.lt/index.php/Pedagogika/article/view/1888/1347>

⁷ Aginskaitė, S. 2021. Viktimologinis tyrimas: moterų su negalia smurto patirtys. Tyrimo ataskaitos pristatymas 2021 gruodžio 25 d.

⁸ Lietuvos moterų lobistinė organizacija, Tauragės moters užimtumo ir informacijos centras, Moterų veiklos inovacijų centras, Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centras, Moterų teisių asociacija

- Sveikatos apsaugos ir švietimo sričių specialistai iš esmės neidentifikuoja savęs kaip specialistų, dirbančių smurto artimoje aplinkoje įveikimo srityje.
- Specialistai pripažįsta tarpinstitucinio bendradarbiavimo svarbą, tačiau teisės aktuose reglamentuojami tarpinstitucinio bendradarbiavimo algoritmai praktikoje įgyvendinami tik iš dalies.

Specializuotos kompleksinės pagalbos teikimo smurtą artimoje aplinkoje patyrusioms moterims, turinčioms klausos/regos negalią, modelis sukurtas remiantis išsamia pagalbos prieinamumo smurtą artimoje aplinkoje patyrusioms moterims, turinčioms klausos/regos negalią, analize ir identifikuotomis problemomis bei gerąja užsienio šalių patirtimi. Šis modelis skirtas specializuotos kompleksinės pagalbos centrų specialistams, teikiantiems specializuotą kompleksinę pagalbą smurtą artimoje aplinkoje patyrusiems asmenims visoje Lietuvoje.

Specializuotos kompleksinės pagalbos teikimo smurtą artimoje aplinkoje patyrusioms moterims, turinčioms klausos/regos negalią, modelis apima šią informaciją:

- Smurtą artimoje aplinkoje patyrusių moterų, turinčių klausos/regos negalią, specialieji poreikiai.
- Specializuotos kompleksinės pagalbos prieinamumo smurtą artimoje aplinkoje patyrusioms moterims, turinčioms klausos/regos negalią, didinimo priemonės.
- Informacijos apie smurtą artimoje aplinkoje patyrusias moteris, turinčias klausos/regos negalią, šaltiniai.
- Specializuotos kompleksinės pagalbos teikimo smurtą artimoje aplinkoje patyrusioms moterims, turinčioms klausos/regos negalią, specifika.

Specializuotos kompleksinės pagalbos teikimo smurtą artimoje aplinkoje patyrusioms moterims, turinčioms klausos/regos negalią, modeliu siekiama padėti pagrindus valstybės garantuojamos pagalbos teikimo smurtą artimoje aplinkoje patyrusioms moterims, turinčioms klausos/regos negalią sistemos kūrimui; padidinti specializuotos kompleksinės pagalbos prieinamumą šioms moterims ir pagerinti pagalbos kokybę; padidinti specializuotos kompleksinės pagalbos centrų specialistų kompetenciją, teikiant specializuotą kompleksinę pagalbą smurtą artimoje aplinkoje patyrusioms moterims, turinčioms klausos/regos negalią.

1. Smurtą artimoje aplinkoje patyrusi moteris su klausos negalia

- Kurčiasis – asmuo, kuris visiškai negirdi ir negali suprasti kalbos.
- Neprigirdintis arba turintis klausos sutrikimą – asmuo, kuris neprigirdi, bet gali suprasti kalbą.

Klausos negalia yra viena iš negalios rūšių, kurios dažniausiai neįmanoma pastebėti iš pirmo žvilgsnio. Asmuo su klausos negalia gali būti visiškai arba iš dalies kurčias. Klausla reikalinga kalbai išmokti ir kontroliuoti. Sutrikus klausai dažniausiai pažeidžiama ir kalba. Priklausomai nuo to, ar asmuo su klausos negalia yra visiškai ar iš dalies kurčias, skiriasi jo gebėjimas išgirsti ir suvokti įvairius garsus.

Asmenys, turintys klausos negalią nuo gimimo, dažniausiai bendrauja gestų kalba. Skirtingose šalyse kurčiųjų bendruomenių vartojamos gestų kalbos skiriasi, todėl naudojantis gestų kalbos vertėjo paslaugomis, svarbu išsiaiškinti, kokią gestų kalbą kurčiasis naudoja.

Asmenys, visiškai ar iš dalies praradę klausą gyvenimo eigoje, dažniausiai gestų kalbos nemoka. Tokie asmenys su klausos negalia geriausiai informaciją supranta matydami ją užrašytą arba girdėdami ją gimtąja kalba. Dažnu atveju asmenys, visiškai ar iš dalies praradę klausą gyvenimo eigoje, yra išsaugoję gebėjimą bendrauti savarankiškai – skaitydami sakomą informaciją iš lūpų ar naudodamiesi klausos aparatu, taip pat skaitydami rašytinę informaciją.

Siekiant pritaikyti interneto svetainėse ir mobiliosiose programėlėse pateikiamą informaciją kurtiesiems ir neprigirdintiesiems, nepakanka pateikti šią informaciją raštu. Taip pat nepakanka garsinę ir vaizdinę informaciją pateikti su subtitrais. Ribotas kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų galimybes visaverčiai naudotis interneto svetainėse ir mobiliosiose programėlėse pateikiama rašytine informacija, taip pat subtitruota garsine ir vaizdine informacija lemia ribotos galimybės tinkamai suvokti sudėtingą rašytinę informaciją.

Geriausias tekstinės, vaizdinės ir garsinės informacijos pritaikymo kurtiesiems ir neprigirdintiesiems būdas – vertimas į gestų kalbą. Lietuvių gestų kalba mūsų valstybėje turi įstatymu patvirtintą statusą. Ši kalba yra gimtoji tiems asmenims, kurie turi klausos negalią nuo gimimo arba bendrauja šia kalba nuolat. Bendrine lietuvių kalba pateikta rašytinė informacija kurtiesiems ir neprigirdintiesiems prilygsta užsienio kalbai, kuriai suprasti būtinos didžiulės pastangos. Siekiant kurtiesiems ir neprigirdintiesiems palengvinti rašytinės informacijos suvokimą, rekomenduojama vengti naudoti ilgas sakinių konstrukcijas, sudėtingus išsireiškimus, abstrakčias sąvokas.

Atsižvelgiant į tai, kad praktiškai neįmanoma visą informaciją išversti į gestų kalbą, rekomenduojama gestų kalba pateikti tik svarbiausią ir ilgai nekintančią informaciją, pavyzdžiui, kokia konkrečios interneto svetainės ar mobilios programėlės paskirtis, kaip pasinaudoti siūloma pagalba ar paslaugomis, kaip užpildyti ir pateikti dokumentus ar pan.). Siekiant išversti informaciją į gestų kalbą, galima kreiptis į valstybinius gestų kalbos vertėjų centrus arba surdologijos centrą, kurie esant visuomeniniam interesui, teikia šias paslaugas nemokamai.

2. Smurtą artimoje aplinkoje patyrusi moteris su regos negalia

- Aklasis – asmuo, kuris visiškai nemato, arba kurio sutrikusio regėjimo neįmanoma grąžinti iki normalaus lygio.
- Silpnaregis arba turintis regos sutrikimą – asmuo, kuris šiek tiek mato.

Asmenų, turinčių regos negalią, apribojimai yra skirtingi – nuo visiško aklumo iki skirtingų lygių ir tipų regos sutrikimų. Regėjimo negaliai priskiriama neregystė, silpnaregystė ir spalvų suvokimo sutrikimas (daltonizmas). Dažnu atveju asmenys, turintys regos negalią, siekdami kompensuoti įvairius apribojimus, tobulina kitus jutimo pojūčius, tokiu būdu ugdydami gebėjimus orientuotis aplinkoje ir funkcionuoti kasdieniniame gyvenime.

Dažniausiai su judėjimo sunkumais aklieji ir silpnaregiai susiduria tais atvejais, kai tenka judėti skirtingo aukščio, nelygiais, turinčiais įvairių kliūčių paviršiais. Akliesiems ir silpnaregiams susidūrimas su įvairiais objektais gali sąlygoti įvairaus pobūdžio ir stiprumo sužeidimus. Tais atvejais, kai asmuo su regos negalia turi pusiausvyros sutrikimą, rizika susižeisti dar labiau padidėja, nes galimas ne tik susidūrimas su įvairiais objektais, bet ir paslydimas, kritimas ar pan. Dažnu atveju aklieji ir silpnaregiai naudojami tokiais pagalbiniėmis priemonėmis, kaip baltoji lazdelė ar šuo vedlys, kurie padeda orientuotis nežinomoje aplinkoje, identifikuoti kliūtis ir saugiai judėti.

Siekdami suprasti interneto svetainėse ir mobiliosiose programėlėse pateikiamą rašytinę informaciją, aklieji verčia ją į garsinę, naudodamiesi ekrano skaitymo programa ir balso sinteze. Brailio eilutė, rašytinę informaciją paverčianti Brailio raštu, kurį akklasis gali perskaityti liesdamas, naudojama tais atvejais, kai akklajam, kuris dirba su atitinkamu tekstu, būtinas tikslumas. Silpnaregiai, negalėdami perskaityti interneto svetainėse ir mobiliosiose programėlėse pateikiamos rašytinės informacijos, keičia šrifto stilių ir dydį, fono ir teksto spalvas, didina kontrastą tarp fono ir teksto. Asmenys, turintys spalvų suvokimo sutrikimą, neturi galimybių visaverčiai naudotis informacija, kurią bandoma perteikti pasitelkiant skirtingas spalvas. Todėl rekomenduojama informaciją pateikti tokiu būdu, kad jos turinio aiškumas nepriklausytų nuo skirtingų spalvų naudojimo.

3. SKPC teikiamos pagalbos smurtą artimoje aplinkoje patyrusioms moterims su klausos / regos negalia prieinamumas

Viena iš svarbiausių Specializuotos kompleksinės pagalbos centrų (toliau – SKPC) teikiamos pagalbos smurtą artimoje aplinkoje patyrusioms moterims, turinčioms klausos ar regos negalią, prieinamumo sąlygų – sisteminga informacijos apie galimas smurto artimoje aplinkoje apraiškas ir valstybės garantuojamą specializuotą kompleksinę pagalbą smurtą artimoje aplinkoje patyrusiems asmenims sklaida įvairiais kanalais bei šios informacijos pateikimas klausos/regos negalią turinčioms moterims suprantama kalba (daugiau informacijos 1 priede. Teksto rengimas lengvai suprantama kalba).

Rekomenduojami informacijos apie galimas smurto artimoje aplinkoje apraiškas ir valstybės garantuojamą specializuotą kompleksinę pagalbą smurtą artimoje aplinkoje patyrusiems asmenims kanalai:

- Teisėsaugos institucijų pareigūnai.
- Sveikatos priežiūros specialistai.
- Neįgaliųjų organizacijos.
- Žiniasklaidos priemonės.
- Gestų kalbos vertėjai.
-

Siekiant, kad informacija apie galimas smurto artimoje aplinkoje apraiškas ir valstybės garantuojamą specializuotą kompleksinę pagalbą smurtą artimoje aplinkoje patyrusiems asmenims, būtų suprantama **moterims, turinčioms klausos negalią, svarbu:**

- Aiškios teksto antraštės.
- Vaizdinės ir garsinės informacijos subtitravimas.
- Galimybė pasirinkti subtitrų dydį, šriftą, spalvą.
- Galimybė reguliuoti garsą.

- Aukštos kokybės garso takelis, suteikiantis galimybę jį atriboti nuo foninio triukšmo.
- Aktualios ir sunkiai suvokiamos rašytinės informacijos vertimas į gestų kalbą.
- „Skype“ ar kitos vaizdinio bendravimo programėlės kontaktai.

Pažymėtina, kad subtitruojant vaizdinę ir garsinę informaciją, svarbu užrašyti ne tik tai, kas kalbama, bet ir kokie fono garsai, taip pat skirtingomis spalvomis pažymėti pokalbio dalyvių žodžius, užtikrinti galimybę pasirinkti subtitrų dydį, šriftą, spalvą. Rekomenduojama viešųjų institucijų kontaktuose nurodyti „Skype“ arba kitos vaizdinio bendravimo programėlės kontaktus, skirtus komunikacijai gestų kalba.

Siekiant, kad informacija apie galimas smurto artimoje aplinkoje apraiškas ir valstybės garantuojamą specializuotą kompleksinę pagalbą smurtą artimoje aplinkoje patyrusiems asmenims, būtų suprantama **moterims, turinčioms regos negalią, svarbu:**

- Interneto svetainių ir mobiliųjų programėlių suprogramavimas laikantis visų programavimo kalbų taisyklių ir suderinant su ekrano skaitymo programine įranga.
- ARIA (Accessible Rich Internet Applications) standarto, kuris įgalina automatinį skaitymą ir identifikuoja teksto elementus, naudojimas nestandartinėse formose (Custom Forms).
- Interneto svetainių suprogramavimas taip, kad standartinių klaviatūros klavišų valdymas (rodyklė, tarpas, tabulatorius ar pan.) būtų neperimamas.
- Fono spalvų nustatymas nenaudojant paveikslėlių.
- Vaizdiniai elementai, patvirtinantys naudotojo įvestį ar valdymą, pateikti kartu su pavadinimu, nusakančiu jų reikšmę.
- Vaizdiniai elementai, turintys autentiškumo patvirtinimo ar tapatybės nustatymo funkciją – CAPTCHA – pateikti kartu su tekstone ar garsine alternatyva.
- Formų, skirtų pateikti tam tikrą informaciją (prašymų, paslaugų užsakymo ar pan.), „EDIT“ laukeliai pateikti kartu su pavadinimais.
- Išsiskleidžiantys sąrašai suprogramuoti taip, kad naudojant ekrano skaitymo programą būtų galimybė pasirinkti bet kurią sąrašo reikšmę.
- Geras teksto kontrastas, t. y. šviesus tekstas tamsiame fone arba tamsus tekstas šviesiame fone.
- Tekstas sulygiuotas tik palei kairįjį kraštą.
- Fonas vienspalvis.

4. Informacijos apie smurtą artimoje aplinkoje patyrusią moterį su klausos / regos negalia šaltiniai

LR Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas (2022-03-15 Nr. XIV-934) užtikrina smurtą artimoje aplinkoje patyrusiems asmenims galimybę gauti specializuotą kompleksinę pagalbą, kurią teikia SKPC specialistai, atsižvelgdami į šių asmenų individualius ir specialius poreikius. Šis įstatymas **įpareigoja nedelsiant informuoti SKPC** apie smurtą artimoje aplinkoje patyrusį asmenį:

- Policijos pareigūnus, prokurorus.
- Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos specialistus.
- Sveikatos priežiūros įstaigų specialistus.
- Socialinių paslaugų įstaigų specialistus.
- Švietimo įstaigų specialistus.

Atsižvelgiant į susiklosčiusias aplinkybes, **informuoti SKPC** apie smurtą artimoje aplinkoje patyrusią moterį, turinčią klausos ar regos negalią, **gali**:

- Neįgaliųjų organizacijų specialistai.
- Gestų kalbos vertėjai.
- Nukentėjusiosios artimieji.
- Pati nukentėjusioji.

Pagrindiniai informacijos šaltiniai, iš kurių SKPC gali gauti pranešimą apie smurtą artimoje aplinkoje patyrusią moterį, turinčią klausos ar regos negalią, pavaizduoti žemiau esančioje schemoje.

1 schema. Galimi informacijos apie smurtą artimoje aplinkoje patyrusią moterį su klausos / regos negalia šaltiniai

Pažymėtina, kad smurtą artimoje aplinkoje patyrusios moterys, turinčios klausos negalią, gali susisiekti su Bendrojo pagalbos centro operatoriumi naudodamosi specialia mobiliąja programėle, kuri veikia tik Lietuvos Respublikos teritorijoje. Naudojantis šia programėle su Bendrosios pagalbos centro operatoriumi galima bendrauti lietuvių, anglų, rusų ir lenkų kalbomis. Ši programėlė suteikia galimybę skirtingais būdais (vaizdo skambučiu, tekstiniu pokalbiu, balso skambučiu) pranešti Bendrosios pagalbos centro operatoriui apie iškilusią grėsmę ir išsikviesti reikalingą skubiosios pagalbos tarnybą (policiją, greitosios medicinos pagalbos tarnybą, priešgaisrinę gelbėjimo tarnybą, aplinkos apsaugos tarnybą).

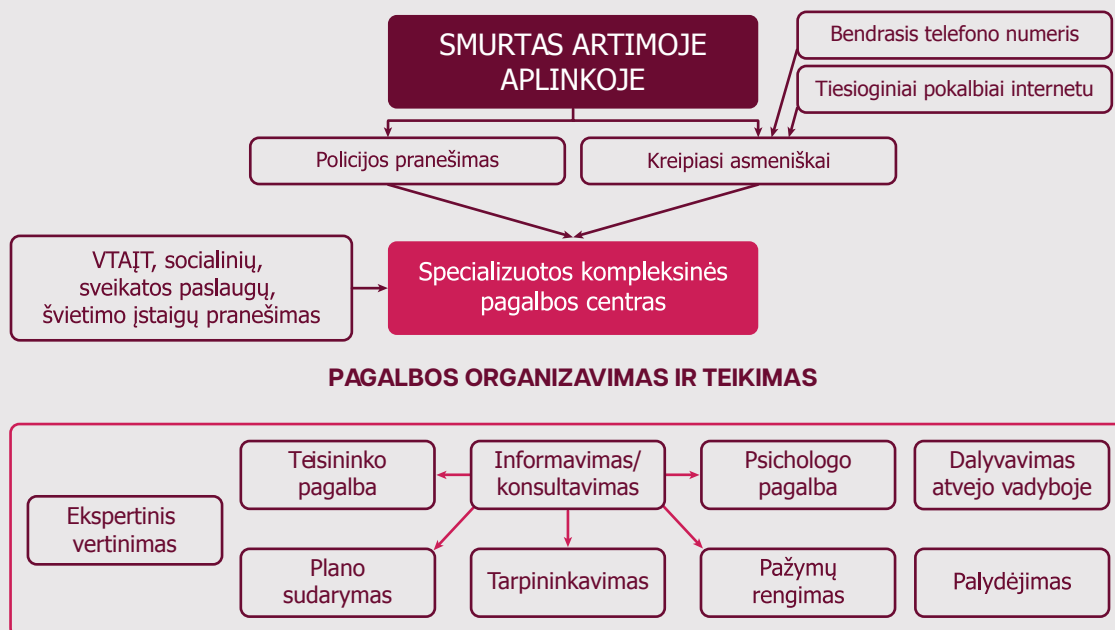
Pasirinkusi vaizdo skambutį moteris, turinti klausos negalią, dvipusiu vaizdo ryšiu bus sujungta su Bendrosios pagalbos centru ir matys ekrane Bendrojo pagalbos centro operatorių bei gestų kalbos vertėją.

Pasirinkusi tekstinį pokalbį moteris, turinti klausos negalią, su Bendrojo pagalbos centro operatoriumi galės bendrauti rašydama tekstines žinutes. Susirašinėjimą palengvins pagalbos išsikvietimo vedlys, kurį galima atidaryti pasirinkus bendravimą atsakant į klausimus. Galimus atsakymo variantus – skubiosios pagalbos tarnybos pasirinkimą ir dažniausiai pasitaikančias situacijas – vedlys mobiliosios programėlės vartotojui pateikia paveikslėliais. Pasirinkus balso skambutį, programėlė aktyvuos įprastą telefono skambutį numeriu 112.

5. SKPC pagalba smurtą artimoje aplinkoje patyrusiai moteriai su klausos / regos negalia

SKPC teikia specializuotą kompleksinę pagalbą pilnamečiams smurtą artimoje aplinkoje patyrusiems asmenims, atsižvelgdami į šių asmenų individualius ir specialius poreikius ir užtikrindami specializuotos kompleksinės pagalbos prieinamumą visoje Lietuvoje. SKPC specialistai specializuotos kompleksinės pagalbos teikimo procese vadovaujasi LR Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo (2022-03-15 Nr. XIV-934), Specializuotos pagalbos centrų veiklos aprašo (2015-12-15 LR SADM ministro įsakymas Nr. A1-750), Specializuotos kompleksinės pagalbos centrų, priklausančių Lietuvos moterų teisių įtvirtinimo asociacijai, pagalbos teikimo proceso aprašo (2020-12-16 LMTĪA visuotinio narių susirinkimo protokolas) nuostatomis.

SKPC specialistų smurtą artimoje aplinkoje patyrusiam asmeniui teikiamos pagalbos procesas pavaizduotas žemiau esančioje schemoje.

2 schema. SKPC specialistų smurtą artimoje aplinkoje patyrusiam asmeniui teikiamos pagalbos procesas

5.1. Bendravimo su smurtą artimoje aplinkoje patyrusia moterimi su klausos / regos negalia ypatumai

Vienas iš svarbiausių komunikacijos principų, kurio būtina laikytis bendraujant su asmenimis, turinčiais negalią, arba kalbant apie asmenis, turinčius negalią, yra „pirmiausia žmogus“. Laikantis šio principo bendraujant su asmenimis, turinčiais negalią, didžiausias dėmesys skiriamas asmeniui, o ne jo turimai negaliai. Specialistams, teikiantiems pagalbą asmenims, turintiems negalią, labai svarbu sugebėti įžvelgti stipriąsias šių klientų puses. Rekomenduojama susikoncen-

truoti į šių klientų poreikius ir stiprybes, tokiu būdu įgalinant juos atlikti reikalingus veiksmus. Vadovaujantis komunikacijos principu „pirmiausia žmogus“, keičiamos turimos nuostatos asmenų, turinčių negalią, atžvilgiu. Rekomenduojama naudoti tokius asmens apibūdinimus kaip:

„žmogus su negalia“

vietoj „neįgalus žmogus“

„asmenys, turintis negalią“

vietoj „neįgalieji“

Pagalbą teikiančių specialistų vartojama kalba neturi formuoti neigiamo asmens įvaizdžio dėl turimos negalios. Netinkami vartoti tokie žodžiai, kaip „invalidė“, „nesveika“, „luoša“, „kurčia“, „nebylė“, „kurčnebylė“, „akla“ ir pan. Rekomenduojama vartoti tokius žodžius, kaip „moteris su negalia“, „moteris, turinti negalią“, „moteris su klausos sutrikimu“, „moteris su klausos negalia“, „moteris su regos sutrikimu“, „moteris su regos negalia“ ir pan. Esant poreikiui kalbėti apie moters, turinčios klausos ar regos negalią, būklę, galima paklausti jos pačios, kaip tinkamiausia tai daryti.

Bendraujant su moterimi, turinčia klausos ar regos negalią, svarbu išlikti ramiems ir dėmesingiems, kalbėtis pagal klientės amžių, o ne pagal išvaizdą ar elgesį, suteikti klientei pakankamai laiko atsakyti į užduotus klausimus ir sureaguoti į pateiktą informaciją, nepertraukinėti ir neužbaiginėti už klientę sakinių. Taip pat svarbu būti atviriems, nedaryti prielaidų dėl moters, turinčios klausos ar regos negalią, gebėjimų, nespręsti už klientę, paprašyti klientę pakartoti informaciją tais atvejais, kai nesate tikri, ar teisingai supratote.

Moteriai, turinčiai klausos ar regos negalią, atvykus kartu su lydinčiu asmeniu, pagalbą teikiantiems specialistams labai svarbu pirmiausia bendrauti su kliente. Su lydinčiu asmeniu rekomenduojama bendrauti tais atvejais, kai bendravimas su kliente neefektyvus. Pagalbą teikiančių specialistų fizinis kontaktas su moterimi, turinčia klausos ar regos negalią, turėtų būti atsargus, kad nepažeistų jos asmeninės erdvės ir nesutrikdytų pusiausvyros.

• Bendravimo su moterimi, turinčia klausos negalią, ypatumai

Pradėdamas bendrauti su moterimi, turinčia klausos negalią, pagalbą teikiantis specialistas turėtų išsiaiškinti klientei priimtina bendravimo būdą – gestų kalba, rašytinė kalba, skaitymas iš lūpų. Moteriai, turinčiai klausos negalią, bendraujant su pagalbą teikiančiu specialistu didelę reikšmę turi šio specialisto kūno kalba. Pagalbą teikiančio specialisto kūno kalbos išraiškingumas padeda greičiau užmegzti kontaktą ir geriau suprasti klientę.

Pradedant pokalbį su moterimi, turinčia klausos negalią, labai svarbu supažindinti ją su pokalbio tema. Rekomenduojama kalbėti lėtai, aiškiai, trumpais sakiniais, paprastomis sąvokomis, daryti pauzes tarp sakinių, išlaikyti natūralų kalbėjimo tempą ir toną. Svarbu naudoti įvairius neverbales komunikacijos būdus, atsisėsti ar atsistoti priešais klientę tokiu atstumu, kad matytųsi veido ir lūpų judesiai, neužsidengti burnos, neatsukti nugaros, nevaikščioti po patalpą, palaikyti akių kontaktą su kliente net ir tais atvejais, kai bendraujama padedant gestų kalbos vertėjui. Tais atvejais, kai pokalbyje su moterimi, turinčia klausos negalią, dalyvauja keli asmenys, svarbu kalbėti po vieną. Siekiant įsitikinti, kad moteris, turinti klausos negalią, suprato pateiktą informaciją, rekomenduojama paprašyti ją pakartoti. Jei bendraujant su moterimi, turinčia klausos negalią, būtina atsiliepti į telefono skambutį ar sureaguoti į beldimą į duris, svarbu paaiškinti moteriai, turinčiai klausos negalią, dėl kokių priežasčių turite trumpam nutraukti pokalbį.

Moterų, turinčių klausos negalią, mąstymas yra regimasis, todėl dažnu atveju jos mąsto vaizdiniais. Gestai žymi ne raides ar žodžius, o sąvokas. Paprastai moterys, turinčios klausos negalią, geba skaityti ir rašyti. Tais atvejais, kai pagalbą teikiančiam specialistui nepavyksta susikalbėti su moterimi, turinčia klausos negalią, net padedant gestų kalbos vertėjui, rekomenduojama pateiktą informaciją užrašyti. Pateikus rašytinę informaciją, svarbu pirmiausia palaukti, kol moteris, turinti klausos negalią, ją perskaitys ir tik tada paaiškinti šią informaciją išsamiau. Informacija, pateikiama piktogramomis arba paveikslėliais, taip pat gali padėti palengvinti bendravimą su moterimi, turinčia klausos negalią.

● Bendravimo su moterimi, turinčia regos negalią, ypatumai

Pradėdamas bendrauti su moterimi, turinčia regos negalią, ir kviesdamas susitikti įstaigoje pagalbą teikiantis specialistas turėtų aiškiai apibūdinti įėjimą į įstaigą. Pasitikus moterį, turinčią regos negalią, prie pagrindinio įėjimo į įstaigą ir einant iki kabineto, kuriame vyks susitikimas, reikėtų apibūdinti viską, kas yra pakeliui. Tais atvejais, kai pagalbą teikiantis specialistas planuoja tęsti bendravimą su moterimi, turinčia regos negalią, svarbu aprodyti įstaigos patalpas. Svarbu perspėti moterį, turinčią regos negalią, apie aplinkos pasikeitimus, kurie įvyko per laikotarpį nuo paskutinio jos apsilankymo įstaigoje.

Pagalbą teikiantis specialistas, padėdamas moteriai, turinčiai regos negalią, atsisėsti, turėtų uždėti jos ranką ant kėdės atramos ir paaiškinti, kad čia yra kėdė ir jos atrama. Norint moteriai, turinčiai regos negalią, nusakyti daikto buvimo vietą, reikėtų nurodyti, kurioje pusėje ir koku atstumu nuo jos yra daiktas. Apibūdinant daikto vietą gali būti naudinga pasitelkti laikrodžio rodyklių principą, kuris labai naudingas asmenims, kurie daug metų gyvena su regėjimo negalia. Norint moteriai, turinčiai regos negalią paduoti daiktą, reikėtų kreiptis į ją ir įvardyti duodamą daiktą. Jei bendraujant su moterimi, turinčia regos negalią, būtina išėiti iš kabineto, kuriame vyksta susitikimas, būtina perspėti moterį, turinčią regos negalią, apie išėjimą ir grįžimą.

Rekomenduojama kiekvieną kartą pagalbą teikiančiam specialistui susitikus su moterimi, turinčia regos negalią, pasakyti savo vardą, pavardę, pareigas ir priminti apie prieš tai įvykusį susitikimą. Bendraujant su moterimi, turinčia regos negalią, labai svarbu visą dėmesį sutelkti į žodinę kalbą, kuri yra svarbiausia kokybiško bendravimo sąlyga.

5.2. Informavimas

Informavimas⁹ - informacijos smurtą patyrusiam asmeniui teikimas apie galimybes apsaugoti nuo smurto artimoje aplinkoje ir/ar smurto lyties pagrindu, informavimas apie teisėsaugos ir kitų valstybės institucijų ir įstaigų darbo praktikas, jų pareigas bei smurtą patyrusio asmens teises, siekiant apsaugoti nuo tolimesnio smurto artimoje aplinkoje. Informavimas - tai informacijos smurtą patyrusiam asmeniui suteikimas apie:

- LR Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo nuostatas;
- smurtą patyrusio asmens problemų sprendimo būdus ir priemones (teisines, psichologines, socialines ir kt.);
- smurtą patyrusio asmens teises;
- SKPC teikiamą pagalbą;
- kitų institucijų teikiamas paslaugas;

⁹SKPC aprašas - Specializuotos kompleksinės pagalbos centrų, priklausančių Lietuvos moterų teisių įtvirtinimo asociacijai, pagalbos teikimo proceso aprašas.

- galimybę kilus pavojui bet kuriuo paros metu kreiptis bendruoju pagalbos telefonu 112;
- galimybę gauti nemokamą emocinę paramą telefonu visą parą (pvz., Pagalbos moterims linija 8 800 66366);
- galimybę gauti kitą pagalbą pagal smurtą patyrusio asmens poreikį.

• Informavimo pagalbos teikimas moteriai su klausos negalia

Informavimo pagalba moteriai, turinčiai klausos negalią, gali būti teikiama tiesiogiai susitikus arba nuotolinėmis priemonėmis. Bendravimui su asmenimis, turinčiais klausos negalią, nuotolinėmis priemonėmis paprastai naudojama Skype programa. Tiek dėl pokalbio su moterimi, turinčia klausos negalią, tiesiogiai susitikus, tiek ir nuotolinėmis priemonėmis būtina susitarti iš anksto, ypač tais atvejais, kai planuojamas pokalbis dalyvaujant gestų kalbos vertėjui. Nemokamas gestų kalbos vertėjų paslaugas teikia kurčiųjų centrai (žr. 1 priedas). Gestų kalbos vertėjo dalyvavimu pokalbyje gali pasirūpinti tiek SKPC konsultantas, tiek ir smurtą artimoje aplinkoje patyrusi moteris, turinti klausos negalią.

Tais atvejais, kai bendraujama padedant gestų kalbos vertėjui, svarbu informuoti gestų kalbos vertėją apie pokalbio temą ir aplinką, kurioje vyks pokalbis, taip pat terminologiją, kuri bus naudojama pokalbio metu. Pažymėtina, kad gestų kalbos vertėjas nuo kalbančio žmogaus atsilieka keliais žodžiais, todėl būtina suteikti jam pakankamai laiko pabaigti vertimą ir, esant poreikiui, leisti moteriai, turinčiai klausos negalią, užduoti klausimus. Atkreiptinas dėmesys, kad bendraujant SKPC konsultantui ir smurtą artimoje aplinkoje patyrusiai moteriai, turinčiai klausos negalią, abipusis klausimų uždavimas yra visiškai normali bendravimo praktika.

Rekomenduojama, kad SKPC konsultanto ir smurtą artimoje aplinkoje patyrusios moters, turinčios klausos negalią, pokalbio trukmė neviršytų 1 valandos. Būtina atsižvelgti į tai, kad dėl gestų kalbos vertėjo dalyvavimo gerokai sumažėja smurtą artimoje aplinkoje patyrusiai moteriai, turinčiai klausos negalią, galimos perduoti informacijos apimtis. Bendravimas su nepažįstamais žmonėmis iš moters, turinčios klausos negalią, reikalauja didžiulių pastangų, kas sąlygoja greitą nuovargį. Rekomenduojama kalbėti lėtai, aiškiai, trumpais sakiniais, paprastomis sąvokomis, kaip įmanoma dažniau pasitikslinti, ar smurtą artimoje aplinkoje patyrusi moteris, turinti klausos negalią, teisingai suprato pateiktą informaciją. Atkreiptinas dėmesys, kad smurtą artimoje aplinkoje patyrusios moters, turinčios klausos negalią, gebėjimą teisingai suprasti pateiktą informaciją gali įtakoti gretutinė negalia.

Teikiant informaciją apie galimybę kilus pavojui bet kuriuo paros metu kreiptis bendruoju pagalbos telefonu, SKPC konsultantas turėtų informuoti smurtą artimoje aplinkoje patyrusią moterį, turinčią klausos negalią, apie specialiai pritaikytą mobiliąją programėlę. (žr. 4 priedas. Informacijos apie smurtą artimoje aplinkoje patyrusią moterį su klausos / regos negalia šaltiniai) Teikiant informaciją apie galimybę gauti emocinę paramą visą parą, SKPC konsultantas turėtų informuoti smurtą artimoje aplinkoje patyrusią moterį, turinčią klausos negalią, apie emocinės paramos tarnybas, kurios teikia emocinę paramą internetu.

Lietuvoje veikiančių emocinės paramos tarnybų, teikiančių emocinę paramą internetu, kontaktai nurodyti žemiau esančioje lentelėje.

Jaunimo linija	<p>Pokalbiai internetu vyksta per interneto svetainę www.jaunimolinija.lt/pokalbiai-internetu Pokalbiai internetu vyksta kasdien 18:00 – 22:00 val.</p>
Vilties linija	<p>Emocinė parama teikiama el. paštu 116123@viltieslinija.lt arba vilties.linija@gmail.com Konsultantai į el. laiškus atsako per 3 darbo dienas.</p>
	<p>Pokalbiai internetu vyksta per interneto svetainę www.viltieslinija.lt Pokalbiai internetu vyksta nuo pirmadienio iki penktadienio 17:00 - 20:00 val</p>
Pagalbos moterims linija	<p>Emocinė parama teikiama el. paštu pagalba@moteriai.lt Konsultantai į el. laiškus atsako per 24 valandas.</p>
	<p>Pokalbiai internetu vyksta per interneto svetainę www.pagalbosmoterimslinija.lt Pokalbiai internetu vyksta kasdien 17:00 – 22:00 val.</p>

3 lentelė. Lietuvoje veikiančių emocinės paramos tarnybų, teikiančių emocinę paramą internetu, kontaktai

• Informavimo pagalbos teikimas moteriai su regos negalia

Informavimo pagalba moteriai, turinčiai regos negalią, gali būti teikiama tiesiogiai susitikus, telefonu arba kitomis nuotolinėmis priemonėmis. Rekomenduojama, kad SKPC konsultanto ir smurtą artimoje aplinkoje patyrusios moters, turinčios regos negalią, pokalbio trukmė neviršytų 1 valandos.

Teikiant informaciją apie galimybę gauti emocinę paramą visą parą, SKPC konsultantas turėtų informuoti smurtą artimoje aplinkoje patyrusią moterį, turinčią regos negalią, apie emocinės paramos tarnybas, kurios teikia emocinę paramą telefonu.

Lietuvoje veikiančių emocinės paramos tarnybų, teikiančių emocinę paramą telefonu, kontaktai nurodyti žemiau esančioje lentelėje.

Jaunimo linija	<p>8 800 28888 Kasdien visą parą Budi savanoriai konsultantai</p>
Vilties linija	<p>116 123 Kasdien visą parą Budi profesionalai, savanoriai konsultantai</p>
Pagalbos moterims linija	<p>8 800 66366 Kasdien visą parą Budi profesionalai, savanoriai konsultantai</p>

4 lentelė. Lietuvoje veikiančių emocinės paramos tarnybų, teikiančių emocinę paramą telefonu, kontaktai

5.3. Konsultavimas

Konsultavimas¹⁰ – tai konsultantų veikla, kurios metu kartu su smurtą patyrusiu asmeniu analizuojama situacija ir ieškoma veiksmingų būdų, kaip įveikti smurtą artimoje aplinkoje. Konsultavimas – tai bendra konsultanto ir smurtą patyrusio asmens veikla, nukreipta į būklės po smurto artimoje aplinkoje ir/ar smurto lyties pagrindu įveikimą. Konsultavimas apima smurtą patyrusio asmens:

- problemų identifikavimą;
- rizikos veiksnių aptarimą;
- nukreipimą specializuotai SKPC psichologo ir/ar teisininko pagalbai;
- pagalbos teikimo planavimą ir organizavimą;
- palaikymą, motyvavimą bei įgalinimą spręsti smurto artimoje aplinkoje ir/ar smurto lyties pagrindu problemas, taikant įvairias darbo metodikas;
- poreikio tarpininkauti su kitomis institucijomis nustatymą.

● Konsultavimo pagalbos teikimas moteriai su klausos negalia

Pagrindiniai bendravimo su smurtą artimoje aplinkoje patyrusia moterimi, turinčia klausos negalią, principai, kuriais turėtų vadovautis SKPC konsultantas, teikdamas konsultavimo pagalbą, aprašyti 5.1. punkte. Bendravimo su smurtą artimoje aplinkoje patyrusia moterimi su klausos / regos negalia ypatumai ir 5.2. punkte. Informavimas.

● Konsultavimo pagalbos teikimas moteriai su regos negalia

Pagrindiniai bendravimo su smurtą artimoje aplinkoje patyrusia moterimi, turinčia regos negalią, principai, kuriais turėtų vadovautis SKPC konsultantas, teikdamas konsultavimo pagalbą, aprašyti 5.1. punkte. Bendravimo su smurtą artimoje aplinkoje patyrusia moterimi su klausos / regos negalia ypatumai ir 5.2. punkte. Informavimas.

5.4. Veiksmų ir pagalbos priemonių plano sudarymas

Veiksmų ir pagalbos priemonių plano sudarymas¹⁰ - veiksmų ir pagalbos priemonių planas sudaromas, tikslinamas ir nutraukiamas vadovaujantis smurtą patyrusio asmens poreikiais. Planas apima šiuos aspektus:

- asmens saugumą;
- asmens įvardintas problemas ir poreikius;
- asmens turimus bei potencialius išorinius ir vidinius resursus;
- asmens problemų sprendimo būdus ir priemones.

● Veiksmų ir pagalbos priemonių plano sudarymas moteriai su klausos negalia

SKPC konsultantas, sudarydamas veiksmų ir pagalbos priemonių planą smurtą artimoje aplinkoje patyrusiai moteriai, turinčiai klausos negalią, turėtų susirinkti kaip įmanoma daugiau informacijos apie smurtą artimoje aplinkoje patyrusios moters, turinčios klausos negalią, situaciją iš papildomų

¹⁰ SKPC aprašas - Specializuotos kompleksinės pagalbos centrų, priklausančių Lietuvos moterų teisių įtvirtinimo asociacijai, pagalbos teikimo proceso aprašas.

šaltinių, tikslu užsitikrinti kaip įmanoma aiškesnį esamos situacijos vaizdą ir poreikį apsaugai, pagalbai, paslaugoms.

Rekomenduojama veiksmų ir pagalbos priemonių planą sudaryti numatant naują veiksmą ar priemonę tik įgyvendinus prieš tai suplanuotą veiksmą ar priemonę. Numatydamas naują veiksmą ar priemonę, SKPC konsultantas turėtų įvertinti smurtą artimoje aplinkoje patyrusios moters, turinčios klausos negalią, gebėjimus ir galimybes įgyvendinti šį veiksmą ar priemonę iki sutarto termino. Svarbu įsitikinti, kad smurtą artimoje aplinkoje patyrusi moteris, turinti klausos negalią, suprato veiksmą ar priemonę, dėl kurios buvo susitarta, bei jos įgyvendinimo terminą.

Labai svarbu, kad SKPC konsultantas neapsiribotų konsultavimu tais atvejais, kai smurtą artimoje aplinkoje patyrusi moteris, turinti klausos negalią, savarankiškai negali įgyvendinti suplanuoto veiksmo ar priemonės, bet ir pasirūpintų galimybe smurtą artimoje aplinkoje patyrusiai moteriai, turinčiai klausos negalią, pasitraukti į saugią ir pritaikytą aplinką.

• Veiksmų ir pagalbos priemonių plano sudarymas moteriai su regos negalia

SKPC konsultantas, sudarydamas veiksmų ir pagalbos priemonių planą smurtą artimoje aplinkoje patyrusiai moteriai, turinčiai regos negalią, turėtų susirinkti kaip įmanoma daugiau informacijos apie smurtą artimoje aplinkoje patyrusios moters, turinčios regos negalią, situaciją iš papildomų šaltinių, tikslu užsitikrinti kaip įmanoma aiškesnį esamos situacijos vaizdą ir poreikį apsaugai, pagalbai, paslaugoms.

Labai svarbu, kad SKPC konsultantas sudarytą veiksmų ir pagalbos priemonių planą smurtą artimoje aplinkoje patyrusiai moteriai, turinčiai regos negalią, perskaitytų taip, kaip šis planas surašytas, o ne trumpai atpasakotų šio plano turinį. Svarbu įsitikinti, kad smurtą artimoje aplinkoje patyrusi moteris, turinti regos negalią, suprato veiksmus ar priemones, dėl kurių buvo susitarta, bei jų įgyvendinimo terminus.

Labai svarbu, kad SKPC konsultantas neapsiribotų konsultavimu tais atvejais, kai smurtą artimoje aplinkoje patyrusi moteris, turinti regos negalią, savarankiškai negali įgyvendinti suplanuoto veiksmo ar priemonės, bet ir pasirūpintų galimybe smurtą artimoje aplinkoje patyrusiai moteriai, turinčiai regos negalią, pasitraukti į saugią ir pritaikytą aplinką.

5.5. Pažymų ir kitų dokumentų parengimas

Pažymų rengimas¹¹ - įvertinę situacijos pavojingumą, SKPC specialistai, savo kompetencijų ir funkcijų ribose, atitinkamoms valstybės institucijoms rengia pažymą apie SKPC žinomus smurto artimoje aplinkoje faktus. Pažymos gali būti teikiamos policijai, prokuratūrai, teismui, VTAIŲ skyriams, socialinėms ir sveikatos priežiūros įstaigoms. Teismui pažymos gali būti teikiamos teismo užklausimu, taip pat smurtą patyrusio asmens pageidavimu arba gavus raštišką advokato (jei byla vedama per advokatą) prašymą pateikti duomenis apie SKPC žinomus smurto faktus.

• Pažymų ir kitų dokumentų parengimas moteriai su klausos negalia

SKPC konsultantas, parengęs pažymą ar kitą dokumentą smurtą artimoje aplinkoje patyrusiai moteriai, turinčiai klausos negalią, turėtų įsitikinti, ar suprantamas surašyto dokumento tekstas, ar aiški šio dokumento paskirtis ir galimos pasekmės, ar SKPC konsultantas teisingai suprato ir perteikė dokumente smurtą artimoje aplinkoje patyrusios moters, turinčios klausos negalią, pateiktą informaciją.

¹¹ SKPC aprašas - Specializuotos kompleksinės pagalbos centrų, priklausančių Lietuvos moterų teisių įtvirtinimo asociacijai, pagalbos teikimo proceso aprašas.

• Pažymų ir kitų dokumentų parengimas moteriai su regos negalia

SKPC konsultantas, parengęs pažymą ar kitą dokumentą smurtą artimoje aplinkoje patyrusiai moteriai, turinčiai regos negalią, turėtų įsitikinti, ar suprantamas surašyto dokumento tekstas, ar aiški šio dokumento paskirtis ir galimos pasekmės, ar SKPC konsultantas teisingai suprato ir perteikė dokumente smurtą artimoje aplinkoje patyrusios moters, turinčios regos negalią, pateiktą informaciją. Labai svarbu, kad SKPC konsultantas parengtą pažymą ar kitą dokumentą smurtą artimoje aplinkoje patyrusiai moteriai, turinčiai regos negalią, perskaitytų taip, kaip šis dokumentas surašytas, o ne trumpai atpasakotų šio dokumento turinį.

5.6. Tarpininkavimas

Tarpininkavimas¹² - pagalbos smurtą patyrusiam asmeniui teikimas sprendžiant smurto artimoje aplinkoje ir/ar smurto lyties pagrindu atvejį, tarpininkaujant valstybės ir (ar) savivaldybės institucijose ir įstaigose bei su kitomis pagalbą teikiančiomis institucijomis, kai atstovaujama smurtą patyrusio asmens interesams. Tarpininkavimas galimas tik dėl konkretaus atvejo ir tik su smurtą patyrusio asmens sutikimu. Tarpininkavimas apima susisiekimą, situacijos aptarimą bei bendradarbiavimą su įvairiomis įstaigomis ir/ar institucijomis, NVO bei asmenimis.

• Tarpininkavimo pagalbos teikimas moteriai su klausos negalia

Moteris, turinti klausos negalią, sunkiai užmezga kontaktus su nepažįstamais asmenimis, todėl specialistams reikia daugiau nei įprastai laiko ir pastangų įgyti smurtą artimoje aplinkoje patyrusios moters, turinčios klausos negalią, pasitikėjimą. Rekomenduojama užtikrinti, kad kaip įmanoma daugiau pagalbos ir paslaugų teiktų vienas specialistas ar bent jau vienos įstaigos specialistai. SKPC konsultantas prieš nukreipdamas smurtą artimoje aplinkoje patyrusią moterį, turinčią klausos negalią, kito specialisto pagalbai ar paslaugoms, turėtų įvertinti, ar tikrai būtinas kito specialisto įsikišimas. Tarpininkaujant dėl paslaugų teikimo smurtą artimoje aplinkoje patyrusiai moteriai, turinčiai klausos negalią, kitose įstaigose, svarbu pasirūpinti gestų kalbos vertėjo paslaugomis.

• Tarpininkavimo pagalbos teikimas moteriai su regos negalia

Tarpininkaudamas dėl paslaugų teikimo smurtą artimoje aplinkoje patyrusiai moteriai, turinčiai regos negalią, kitose įstaigose, svarbu įsitikinti, ar moteris, turinti regos negalią, turi galimybę savarankiškai nuvykti į šią įstaigą, ar jai reikalinga palydėjimo pagalba. Rekomenduojama pasirūpinti, kad smurtą artimoje aplinkoje patyrusią moterį, turinčią regos negalią, kitoje įstaigoje pasitiktų ir palydėtų iki kabineto, kuriame vyks susitikimas.

5.7. Palydėjimas

Palydėjimas¹² - prireikus ir esant galimybei lydi smurtą patyrusį asmenį į policijos komisariatą, teismą, kitas institucijas ir/ar organizacijas, kurios gali padėti spręsti dėl smurto artimoje aplinkoje ir/ar smurto lyties pagrindu iškilusias problemas.

¹² SKPC aprašas - Specializuotos kompleksinės pagalbos centrų, priklausančių Lietuvos moterų teisių įtvirtinimo asociacijai, pagalbos teikimo proceso aprašas.

• Palydėjimo pagalbos teikimas moteriai su klausos negalia

SKPC konsultanto teikiama palydėjimo pagalba labai svarbi tais atvejais, kai smurtą artimoje aplinkoje patyrusiai moteriai, turinčiai klausos negalią, reikia vykti į teisėsaugos institucijas ir dalyvauti įvairiuose teisiniuose procesuose (pvz., apklausoje, teismo posėdyje). Tais atvejais, kai smurtą artimoje aplinkoje patyrusią moterį, turinčią klausos negalią, lydi gestų kalbos vertėjas ar kitas asmuo, SKPC konsultantas ir gestų kalbos vertėjas ar kitas lydintis asmuo turėtų palaikyti glaudų ryšį, kad esant poreikiui pasikonsultuotų ir tinkamai padėtų smurtą artimoje aplinkoje patyrusiai moteriai, turinčiai klausos negalią.

• Palydėjimo pagalbos teikimas moteriai su regos negalia

SKPC konsultantas siūlydamas palydėjimo pagalbą smurtą artimoje aplinkoje patyrusiai moteriai, turinčiai regos negalią, turėtų išsiaiškinti, ar ši pagalba tikrai reikalinga. Svarbu suteikti galimybę smurtą artimoje aplinkoje patyrusiai moteriai, turinčiai regos negalią, paaiškinti, kokios konkrečiai pagalbos jai reikia ir kaip šią pagalbą jai suteikti geriausiai.

Lydint smurtą artimoje aplinkoje patyrusią moterį, turinčią regos negalią, rekomenduojama pasiūlyti savo parankę. Nerekomenduojama laikyti moterį, turinčią regos negalią, už rankos ar kitų jos kūno vietų. Einant pro duris ar siaurus praėjimus, SKPC konsultantui reikėtų eiti pirmam, o smurtą artimoje aplinkoje patyrusią moterį, turinčią regos negalią, vesti paskui save. Svarbu aiškiai nurodyti judėjimo kryptį, esamas kliūtis, laiptų pradžią ir pabaigą, turėklų buvimo vietą. Tais atvejais, kai smurtą artimoje aplinkoje patyrusi moteris, turinti regos negalią, naudojami baltąja lazdele, negalima jai trukdyti tai daryti jokiais veiksmais (pvz., paimti, laikyti, griebti baltąją lazdelę).

Ruošdamasis vežti į kitą įstaigą ir norėdamas padėti smurtą artimoje aplinkoje patyrusiai moteriai, turinčiai regos negalią, įsėsti į automobilį, SKPC konsultantas turėtų uždėti jos ranką ant atidarytų automobilio durelių viršaus ir paaiškinti, kad čia yra automobilio durelės, taip padėdamas susiorientuoti, kaip saugiai įsėsti į automobilį. Labai svarbu SKPC konsultantui nepalikti lydimos smurtą artimoje aplinkoje patyrusios moters, turinčios regos negalią, atviroje erdvėje, kurioje nėra apčiuopiamų orientyrų, taip pat triukšmingoje aplinkoje, neperspėjus, kad išeinatė.

5.8. Psichologo pagalba

Specializuota psichologo pagalba¹³ – tai psichologo teikiama pagalba. Pagalbos teikimo metu **psichologas**:

- laikantis psichologų profesinės etikos nuostatų, teikia smurtą patyrusiam asmeniui konsultacijas, kurių metu aptaria jo psichologinę būseną bei psichoemocinius poreikius;
- kartu su asmeniu nustato konsultacijų prioritetus, aptaria pagalbos teikimo dažnį, laiką ir turinį;
- taikydamas psichologinio konsultavimo metodus, kuria su asmeniu tarpusavio pasitikėjimu ir pagarba grįstą kontaktą;
- aptaria su asmeniu jo saugumui ir gerovei būtinų priemonių taikymo galimybes;
- kartu su asmeniu aptaria jo turimus psichosocialinius resursus ir galimybes juos pasitelkti gyvenimiškų situacijų sprendimui;

¹³ SKPC aprašas - Specializuotos kompleksinės pagalbos centrų, priklausančių Lietuvos moterų teisių įtvirtinimo asociacijai, pagalbos teikimo proceso aprašas.

- taikydamas psichologinio konsultavimo metodus, siekia įgalinti asmenį priimti savarankiškus sprendimus;
- atveju, jeigu kyla įtarimų dėl galimo pavojaus smurtą patyrusio asmens ir/ar jo artimųjų gyvybei ar sveikatai, praneša policijai, taip pat informuoja SKPC koordinatorių.

● Psichologo pagalbos teikimas moteriai su klausos negalia

Atsižvelgiant į tai, kad moteriai, turinčiai klausos negalią, sunku užmegzti kontaktą su nauju specialistu, o naujam specialistui atitinkamai reikia daugiau nei įprastai laiko ir pastangų įgyti smurtą artimoje aplinkoje patyrusios moters, turinčios klausos negalią, pasitikėjimą, rekomenduojama užtikrinti, kad kaip įmanoma daugiau emocinio palaikymo suteiktų SKPC konsultantas, kuris pirmasis užmezgė kontaktą su smurtą artimoje aplinkoje patyrusia moterimi, turinčia klausos negalią. Pažymėtina, kad smurtą artimoje aplinkoje patyrusios moters, turinčios klausos negalią, žodynas yra palyginus ribotas, todėl jai gali būti ganėtinai sunku tiksliai išreikšti savo jausmus ir teisingai suprasti SKPC psichologo pateiktą informaciją. Svarbu nepamiršti, kad bendraujant su smurtą artimoje aplinkoje patyrusia moterimi, turinčia klausos negalią, didelę reikšmę turi kūno kalba, kurios išraiškingumas SKPC psichologui padeda greičiau užmegzti kontaktą ir geriau suprasti klientę.

● Psichologo pagalbos teikimas moteriai su regos negalia

Rekomenduojama užtikrinti, kad smurtą artimoje aplinkoje patyrusiai moteriai, turinčiai regos negalią, kaip įmanoma daugiau emocinio palaikymo suteiktų SKPC konsultantas, kuris pirmasis užmezgė kontaktą su smurtą artimoje aplinkoje patyrusia moterimi, turinčia regos negalią. Svarbu nepamiršti, kad bendraujant su smurtą artimoje aplinkoje patyrusia moterimi, turinčia regos negalią, didelę reikšmę turi žodinė kalba, kuri yra svarbiausia SKPC psichologo ir klientės kokybiško bendravimo sąlyga.

5.9. Teisininko pagalba

Specializuota teisininko pagalba¹⁴ – tai teisininko teikiama pagalba. Pagalbos teikimo metu teisininkas:

- identifikuoja asmens teises problemas;
- išsiaiškina reikšmingus teisinius faktus;
- sudaro teisinės pagalbos priemonių planą, kuris pagalbos teikimo procese gali būti tikslinamas arba nutraukiamas pasikeitus aplinkybėms;
- konsultuoja teisiniais klausimais (pvz., ikiteisminio tyrimo eiga, teisminis procesas ir kt.; pareiškimas išduoti teismo įsakymą dėl išlaikymo vaikui priteisimo, santuokos nutraukimas bendru sutarimu ir kt.);
- rengia teisinius dokumentus ikiteisminiam tyrimui (raštai; prašymai dėl atliktų procesinių veiksmų ir priimtų sprendimų bei pan.; skundai dėl neteisėto ir nepagrįsto ikiteisminio tyrimo nutraukimo, dėl netinkamų pareigūnų veiksmų ir pan.; prašymai dėl kardomųjų priemonių skyrimo ar pakeitimo, dėl smurto prieš mažametį ir pan.);

¹⁴ SKPC aprašas - Specializuotos kompleksinės pagalbos centrų, priklausančių Lietuvos moterų teisių įtvirtinimo asociacijai, pagalbos teikimo proceso aprašas.

- tarpininkauja institucijose, kai tai susiję su teisiniais klausimais;
 - atveju, jeigu kyla įtarimų dėl galimo pavojaus smurtą patyrusio asmens ir/ar jo artimųjų gyvybei ar sveikatai, praneša policijai, taip pat informuoja SKPC koordinatorių.
- Pastaba: SKPC teisininkas nerengia procesinių dokumentų (pvz., ieškinys, atsiliepimas į ieškinį, priešieškinys, kt.).

• Teisininko pagalbos teikimas moteriai su klausos negalia

Atsižvelgiant į tai, kad moteriai, turinčiai klausos negalią, sunku užmegzti kontaktą su nauju specialistu, o naujam specialistui atitinkamai reikia daugiau nei įprastai laiko ir pastangų įgyti smurtą artimoje aplinkoje patyrusios moters, turinčios klausos negalią, pasitikėjimą, rekomenduojama užtikrinti, kad kaip įmanoma daugiau informacijos teisiniais klausimais suteiktų SKPC konsultantas, kuris pirmasis užmezgė kontaktą su smurtą artimoje aplinkoje patyrusia moterimi, turinčia klausos negalią. Pažymėtina, kad teikiant SKPC teisininko pagalbą smurtą artimoje aplinkoje patyrusiai moteriai, turinčiai klausos negalią, būtina naudoti kaip įmanoma paprastesnes sąvokas aiškinant sudėtingus teisinius terminus ir procesus.

Bendraudant per gestų kalbos vertėją, svarbu įsitikinti, kad gestų kalbos vertėjas teisingai suprato ir išvertė SKPC teisininko pateiktą informaciją. Smurtą artimoje aplinkoje patyrusiai moteriai, turinčiai klausos negalią, svarbi ne tik SKPC teisininko pagalba, bet ir palydėjimas į teisėsauogos institucijas bei pagalba dalyvaujant įvairiuose teisiniuose procesuose (pvz., apklausoje, teismo posėdyje), kurią gali suteikti SKPC konsultantas.

• Teisininko pagalbos teikimas moteriai su regos negalia

Rekomenduojama užtikrinti, kad smurtą artimoje aplinkoje patyrusiai moteriai, turinčiai regos negalią, kaip įmanoma daugiau informacijos teisiniais klausimais suteiktų SKPC konsultantas, kuris pirmasis užmezgė kontaktą su smurtą artimoje aplinkoje patyrusia moterimi, turinčia regos negalią. Smurtą artimoje aplinkoje patyrusiai moteriai, turinčiai regos negalią, skirtas tekstas turėtų būti atspausdintas kontrastingomis spalvomis, t. y. baltos arba geltonos raidės juodame fone ne mažesniu kaip 16 dydžio šriftu. Tarpai tarp teksto pastraipų turėtų būti didesni nei tarp eilučių.

Tais atvejais, kai smurtą artimoje aplinkoje patyrusiai moteriai, turinčiai regos negalią, reikia pasirašyti didesnės apimties dokumentus, rekomenduojama pasiūlyti atsiųsti šiuos dokumentus elektroniniu paštu, kad smurtą artimoje aplinkoje patyrusi moteris, turinti regos negalią, prieš pasirašydama galėtų ramiai susipažinti su šių dokumentų turiniu. Dokumentų pasirašymą smurtą artimoje aplinkoje patyrusiai moteriai, turinčiai regos negalią, gali palengvinti trafaretas, t.y. kartono langelis, kuris uždedamas ant parašo vietos. Esant poreikiui perskaityti smurtą artimoje aplinkoje patyrusiai moteriai, turinčiai regos negalią, skirtą korespondenciją (pvz., procesinius dokumentus), būtina gauti aiškiai išreikštą jos leidimą tai padaryti. Labai svarbu, kad SKPC teisininkas smurtą artimoje aplinkoje patyrusiai moteriai, turinčiai regos negalią, skirtą korespondenciją perskaitytų taip, kaip ši korespondencija surašyta, o ne trumpai atpasakotų šios korespondencijos turinį.

Teksto rengimas lengvai suprantama kalba

Sąvoka „lengvai suprantama kalba“ (angl. Easy to Read) apibrėžia kalbėjimo ar rašymo būdą, kai kalba yra pritaikoma prie specialiųjų tam tikrų visuomenės grupių poreikių. Lengvai suprantama kalba parašytas tekstas išsiskiria tuo, kad jame svarbiausia informacija tam tikra tema perteikiama trumpais ir aiškiais sakiniais. Paprastai šalia lengvai suprantama kalba parašyto teksto pateikiami ir paveikslėliai, kurie padeda greičiau ir lengviau suprasti šį tekstą. Lengvai suprantamos kalbos vartojimo principai taikytini tiek spausdintai, tiek ir elektroninei informacijai. Tam tikri lengvai suprantamos kalbos aspektai svarbūs ir perteikiant vaizdo ar garso informaciją. „Inclusion Europe“ sukūrė plačiai naudojamą ir atpažįstamą **lengvai suprantamos kalbos logotipą**:

Dažnai skaitymo problemas gali sukelti įvairios negalios:

- Kurtumas.
- Kurčneregystė.
- Intelektų sutrikimai,
- Neuropsichiatriniai sutrikimai.

Pažymėtina, kad vienas asmuo gali turėti kelias skirtingas negalias, į kurias būtina atsižvelgti adaptuojant tekstą. Kita vertus dalis asmenų, turinčių minėtas negalias, sugeba perskaityti įprastą tekstą. Individualūs interesai, amžius ir patirtis yra labai svarbūs veiksniai, lemiantys skaitymo sėkmę. Atsižvelgiant į tai, kad asmenų, turinčių minėtas negalias, skaitymo gebėjimai skiriasi, lengvai suprantama kalba gali būti paprastinama iki skirtingų lygių, kurie žymimi specialiais ženklais.

Pirmojo lygio tekstai yra labai trumpi, juose pateikiama tik pagrindinė informacija tam tikra tema. Tiek teksto turinys, tiek ir kalba yra labai supaprastinti. Pirmojo lygio teksto sakiniai yra labai trumpi (vieną sakinį sudaro vidutiniškai 5 žodžiai). Mintys dėstomos labai aiškiai ir nuosekliai, jos iliustruojamos pavyzdžiais iš kasdieninio gyvenimo. Šio lygio tekstus skaitytojams padeda suprasti kiekvieną mintį iliustruojantys paveikslėliai.

Antrojo lygio tekstai yra šiek tiek ilgesni, juose perteikiama daugiau informacijos tam tikra tema. Tiek teksto turinys, tiek ir kalba yra labai supaprastinti. Antrojo lygio teksto sakiniai yra pakankamai trumpi (vieną sakinį sudaro vidutiniškai 7 žodžiai). Mintys dėstomos labai aiškiai ir nuosekliai, jos iliustruojamos pavyzdžiais iš kasdieninio gyvenimo. Pagrindinė informacija ar sudėtingesnės

mintys iliustruojamos paveikslėliais. Detalesnė informacija tekste nurodoma palaiptui, tik tada, kai ši informacija būtina.

Trečiojo lygio tekstuose perteikiama tiek pagrindinė, tiek ir detalesnė informacija. Šio lygio tekstai gali apimti įvairių sričių specialistams skirtas temas, tačiau jų turinys ir kalba turėtų būti taip supaprastinti, kad būtų suprantami visai visuomenei. Trečiojo lygio teksto sakiniai gali būti ilgesni (vieną sakinį gali sudaryti vidutiniškai 10 žodžių). Mintys dėstomos aiškiai ir nuosekliai, esant poreikiui jos iliustruojamos pavyzdžiais iš kasdieninio gyvenimo, paveikslėliais.

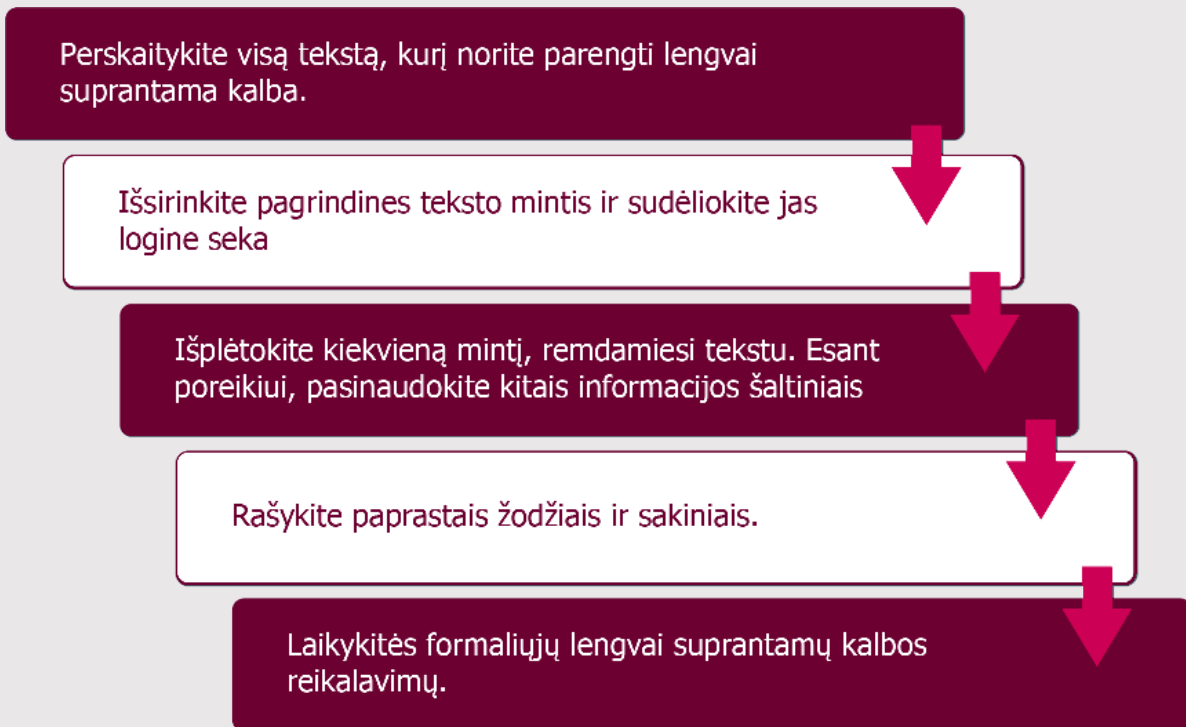

Rengiant tekstą lengvai suprantama kalba, pirmiausia reikia identifikuoti potencialų skaitytoją, kuriam šis tekstas skirtas, ir pasirinkti tinkamą lengvai suprantamos kalbos lygį. Rekomenduojama tekstą pažymėti atitinkamo lygio specialiuoju ženklu. Tais atvejais, kai tenka ruošti vieną teksto lengvai suprantama kalba variantą, kuris turėtų tikti asmenims, turintiems įvairias negalias, rekomenduojama vadovautis bendrais „Teksto lengvai suprantama kalba rengimo gairėse“¹⁵ nurodytais principais ir orientuotis į silpniausius skaitymo gebėjimus turinčius potencialius skaitytojus. Rengiant tekstą lengvai suprantama kalba reikėtų laikytis visų įprastų bendrinės kalbos vartojimo taisyklių, tik minčių raiška turėtų būti labiau apgalvota ir paprastesnė. Rekomenduojama pirmiausiai apgalvoti kelis esminius dalykus, kurie turės įtakos tolesniems pasirinkimams:

- Įsivardinti tikslinius skaitytojus.
- Apgalvoti temą, kuria bus rengiamas tekstas.
- Pasirinkti šaltinius, kuriais bus remiamasi rengiant tekstą,
- Apgalvoti, kaip tekstas bus pateiktas tiksliniams skaitytojams.

Siekiant parengti tekstą lengvai suprantama kalba, nepakanka vien tik sutrumpinti originalaus teksto sakinius, suskaidyti tekstą eilutėmis ir tinkamai jį sumaketuoti. Labai svarbu aiškiai suformuluoti tekste dėstomas mintis ir nuosekliai sujungti jas į logišką tekstą. Pagrindiniai teksto lengvai suprantama kalba parengimo žingsniai pavaizduoti žemiau esančioje schemeje.

¹⁵ https://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/LU.LV/Apaksvietnes/Projekti/perlsi/Tekstu_lengvai_suprantama_kalba_rengimo_gaires.pdf

1 schema. Pagrindiniai teksto lengvai suprantama kalba parengimo žingsniai

Svarbiausios rekomendacijos parenkant tekste vartojamus **žodžius**:

- Vartokite dažnus trumpus žodžius.
- Tarptautinius žodžius keiskite į lietuviškus žodžius.
- Atsisakykite nereikšmingų vardų ar vietovardžių.
- Atsisakykite žodžių santrumpų.
- Netiesioginės reikšmės žodžius ar posakius keiskite į tiesioginės reikšmės.
- Abstrakčias sąvokas keiskite į konkrečias sąvokas.
- Sudėtingesnius žodžius paaiškinkite pavyzdžiais.
- Veiksmazodinius daiktavardžius keiskite veiksmazodžiais.
- Didelius skaičius ir procentines išraiškas keiskite žodžiais.

Svarbiausios rekomendacijos tekste vartojamų **sakinių struktūrai**:

- Rašykite trumpais sakiniais.
- Laikykitės įprastos žodžių tvarkos,
- Įvardžius keiskite daiktavardžiais.
- Vartokite paprastas veiksmazodžių formas.
- Rinkitės teigiamą raišką.
- Vartokite veikiamosios rūšies konstrukcijas.
- Pasikartojantį dalyką visada įvardykite tuo pačiu žodžiu.

Svarbiausios rekomendacijos **teksto struktūrai**:

- Tekstą dėstykite logine seka.
- Aiškiai tarpusavyje susiekite sakinius.
- Vardinkite punktais.
- Venkite informacijos skliaustuose.

- Skaidykite tekstą dalimis.
- Rinkitės ne mažesnį nei 14 šrifto dydį.
- Tekstą lygiuokite iš kairės pusės.
- Neatitraukite pirmosios eilutės.
- Palikite pakankamai vietos tarp eilučių.
- Žodį užbaikite vienoje eilutėje.
- Naują sakinį pradėkite naujoje eilutėje.
- Sakinį ir pastraipą užbaikite tame pačiame puslapyje.
- Didžiąsias raides naudokite kaip įprastame tekste.
- Skaičius rašykite ne žodžiais, o skaitmenimis.
- Išlaikykite teksto ir fono kontrastą.
- Rinkitės pastelinį, o ne baltą foną savo tekstui.
- Tekstą ryškinkite juodindami.
- Palikite pakankamai tuščios vietos puslapyje.
- Palikite plačią paraštę paveikslėliams.
- Puslapius numeruokite puslapio apačioje dešinėje pusėje.
- Rinkitės įprasto dydžio lapo formatus.

Svarbiausios rekomendacijos **teksto iliustracijoms:**

- Naudokite aiškias kokybiškas piktogramas, piešinius arba nuotraukas.
- Rinkitės tinkamo dydžio paveikslėlius, kurie turi mažai detalių ir spalvų.
- Paveikslėliais iliustruokite konkrečius dalykus.
- Viename tekste naudokite to paties stiliaus paveikslėlius.
- Vieną dalyką iliustruokite tuo pačiu paveikslėliu.
- Naudokite paveikslėlius, kurie visiškai atitinka teksto turinį.
- Sutartinius simbolius keiskite konkretesniais paveikslėliais.
- Iliustruokite tai, ką reikia, o ne tai, ko negalima daryti.
- Paveikslėlius rikiuokite vienoje dokumento pusėje.

Atsižvelgiant į tai, kad tekstas lengvai suprantama kalba yra skirtas skaitytojui, susiduriančiam su sunkumais skaitant įprastus tekstus, labai svarbu potencialų skaitytoją įtraukti į teksto lengvai suprantama kalba kūrimo procesą. Teksto lengvai suprantama kalba parengimo procesas nuo pirmojo teksto varianto iki viešinimui tinkamo teksto varianto pavaizduotas žemiau esančioje schemoje.

2 schema. Teksto lengvai suprantama kalba parengimo procesas

Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad viso proceso metu tekstas yra koreguojamas. Išbandžius pirmą teksto variantą su potencialiu skaitytoju, tekstas yra pakoreguojamas ir perduodamas kalbos specialistui. Peržiūrėjus kalbos specialistui, tekstas dar kartą pakoreguojamas ir vėl išbandomas su potencialiu skaitytoju. Pakartotinai išbandžius potencialiam skaitytojui, tekstas dar kartą pakoreguojamas ir publikuojamas.

Teksto lengvai suprantama kalba išbandyme dalyvauja teksto **tikrintojai** (angl. validators) ir jų **padėjėjai** (angl. facilitators). Tikrintojais vadinami potencialūs skaitytojai, jų padėjėjais – asmenys, rengiantys tekstą lengvai suprantama kalba. Padėjėjai kartu su tikrintojais skaito tekstą lengvai suprantama kalba ir užduoda tikrintojams klausimus, kad įsitikintų, jog tekstas iš tikrųjų yra lengvai suprantamas. Siekiant tinkamai išbandyti rengiamą tekstą, svarbu:

- Teksto bandymui pasirinkti ramią vietą.
- Užtikrinti pokalbio konfidencialumą.
- Su tikrintoju elgtis pagarbiai.
- Skirti tikrintojui pakankamai laiko suprasti informaciją.
- Kalbėti su tikrintoju lėtai ir aiškiai.
- Užduoti tinkamus klausimus.

Teksto lengvai suprantama kalba išbandyme rekomendacija užduoti tinkamus klausimus yra viena svarbiausių. Tinkami klausimai yra konkretūs ir aiškiai susiję su išbandomu tekstu. Klausimai, į kuriuos galima atsakyti tik taip arba ne, nėra tinkami, siekiant patikrinti, ar tekstas yra lengvai suprantamas. Klausimai, kuriuose pateikiami keli pasirinkimo variantai, taip pat nelabai naudingi. Paveikslėliai yra išbandomi analogišku būdu. Pirmiausia tikrintojas apžiūri paveikslėlį, o tada padėjėjas jam užduoda klausimus.

Ši informacija parengta remiantis J. Bružaitė-Liseckienė, I. Daraškienė, L. Vilkaitė-Lozdienė „Teksto lengvai suprantama kalba rengimo gairės“, kuriose pateikiamos išsamios rekomendacijos ir konkretūs teksto lengvai suprantama kalba pavyzdžiai.

Naudingi kontaktai**VšĮ Vilniaus kurčiųjų centras**

Šv. Kazimiero g. 3, Vilnius
Tel.: 8 689 19459
El. p. miningute@gmail.com

VšĮ Kauno kurčiųjų centras

Uosio g. 7, Kaunas
Tel.: 8 37 262034, 8 699 89735
El. p. kaunokrc@gmail.com

VšĮ Klaipėdos kurčiųjų centras

Šermukšnių g. 25, Klaipėda
Tel.: 8 681 19375
El. p. klaipedakrc.direktore@gmail.com

VšĮ Šiaulių kurčiųjų centras

Vytauto g. 19, Šiauliai
Tel.: 8 671 35437
El. p. vestina.rutkute@gmail.com

VšĮ Panevėžio kurčiųjų centras

Geležinkelio g. 2, Panevėžys
Tel.: 8 674 98778
El. p. otiliuke@hotmail.com

**Lietuvių gestų kalbos vertimo centro
Vilniaus teritorinis skyrius**

Rudnios g. 6, Vilnius
Tel.: 8 640 39471
El. p. vilnius@vertimaigestais.lt
Skype: LGKvertimas/Vilnius

**Lietuvių gestų kalbos vertimo centro
Kauno teritorinis skyrius**

I. Kanto g. 23, Kaunas
Tel.: 8 37 260276, 8 671 49592
El. p. uzsakymai@vertimaigestais.lt
Skype: LGKvertimas/Kaunas

**Lietuvių gestų kalbos vertimo centro
Klaipėdos teritorinis skyrius**

Galinio pylimo g. 3, Klaipėda
Tel.: 8 46 410405, 8 684 35468
El. p. klaipeda.info@vertimaigestais.lt
Skype: LGKvertimas/Klaipėda

**Lietuvių gestų kalbos vertimo centro
Šiaulių teritorinis skyrius**

Darbininkų g. 2E, Šiauliai
Tel.: 8 415 24493, 8 617 34980
El. p. siauliai.info@vertimaigestais.lt
Skype: LGKvertimas/Šiauliai

**Lietuvių gestų kalbos vertimo centro
Panevėžio teritorinis skyrius**

Aukštaičių g. 4, Panevėžys
Tel.: 8 45 464840, 8 698 06377
El. p. panevezys.info@vertimaigestais.lt
Skype: LGKvertimas/Panevėžys

Bendrosios pagalbos centras

Vertimas 24/7
Skype: 24/7LGKvertimas

Lietuvos kurčiųjų draugija

www.lkd.lt

Lietuvių gestų kalbos vertimo centras

www.vertimaigestais.lt

Lietuvos aklųjų ir silpnaregių sąjunga

<https://lass.lt>

Lietuvos negalios organizacijų forumas

www.inf.lt

Neįgaliųjų reikalų departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos

www.ndt.lt

SKPC pagalbos smurtą artimoje aplinkoje patyrusiai moteriai su klausos / regos negalia organizavimo schema

SKPC pagalbos SAA patyrusioms moterims su klausos/regos negalia prieinamumas

- Viešinimas per teisėsaugos institucijas
- Viešinimas per sveikatos priežiūros specialistus
- Viešinimas per gestų kalbos vertėjus
- Viešinimas per neįgaliųjų organizacijas
- Viešinimas per žiniasklaidos priemones

Informacijos apie SAA patyrusių moterį su klausos/ regos negalia šaltiniai

- Policijos pareigūnai
- VTAIT specialistai
- Sveikatos priežiūros specialistai
- Socialinių paslaugų įstaigų specialistai
- Gestų kalbos vertėjai
- Neįgaliųjų organizacijų darbuotojai
- Kitų institucijų specialistai
- Pati nukentėjusioji
- Nukentėjusiosios artimieji

SKPC pagalba SAA patyrusiai moteriai su klausos/ regos negalia

- Informavimas
- Konsultavimas
- Veiksmy ir pagalbos priemonių plano sudarymas
- Pažymų ir kitų dokumentų parengimas
- Tarpininkavimas
- Palydėjimas
- Psichologo pagalba
- Teisininko pagalba